

ÍRÁSBELI TÉTELEK ÉS TÉMAKÖRÖK A TÖRTÉNELEM ALAPSZAK ÁLLAMVIZSGA TÉTELEIHEZ (BA képzés)

Újkori magyar és egyetemes történelem

Az írásbeli vizsga kérdései az államvizsga témakörök bármelyikéből kikerülhetnek. Felhívjuk a figyelmet az alábbi dátumok, események, fogalmak, intézmények, személyek és törvények ismeretének kiemelt fontosságára.

1. Minden magyar király és nádor, illetve erdélyi fejedelem uralkodási éve.
2. A reformkori országgyűlések időpontjai Magyarországon és a megtárgyalt legfontosabb kérdések, törvények.

3. Fontosabb rendeletek, szerződések, békék, törvények: (mikor, tartalmuk)

Váradai béke; Gyulai egyezmény; 1568-as tordai országgyűlés vallási törvénye; 1571-es székelyvásárhelyi országgyűlés vallási törvénye; Speyeri szerződés; Bécsi béke és országgyűlési becikkelyezése (1608.; Kr.e., kr. u. törvények); Zsitvatoroki békeszerződés; Nikolsburgi béke; Linzi béke; Szatmári béke; Diploma Leopoldinum; Carolina Resolutio; II. József jobbágyrendelete; Urbéri Pátens; Türelmi Rendelet; Ratio Educationis; Mária Terézia vámrendelete; Pragmatica Sanctio; 1790–91. évi országgyűlés közjogi törvénye (1791:10; 1791:26., 27.); az 1840:15.; 1844:2.,4.,5. tv.

4. Mit jelentenek a következő szavak és fogalmak?

Törökkori fogalmak: akcse, defter, defterdár, kádi, mufti, kondominium, vilajet, szandzsák, nahije, harádzs, rája, beglerbég, janicsár, szpáhi, akindzsi, topcsi, törökösség

Adózással kapcsolatos fogalmak: cenzus, rovásadó, dica, subsidium, gratuitus labor, porta, contributio, portio, háziadó, decima, nona, muneralia, hegyvám, akógabona, fegyverváltás, félharmincad, forspont.

Társadalmi rétegek és azzal kapcsolatos fogalmak: zsellér, inquilinus, subinquinus, ablicenciáció, vitézlő rend, hajdú, familiáris, szervitor, liber, libertinus, kurialista, arbitrista, extraneus, taksás nemes, armális nemes, hegyközség, örökös főrendiség, örökös jobbágytság, honorácior, indigenatus, primor, primipilus, pedites, hitbizomány, abszentizmus, úriszék, faluszék, sedria.

Gazdasági fogalmak: devalváció, nyilas osztás, tarlószabadítás, tagosítás, transzhumálás, rideg állattartás, faizás, korcsmáltatás, száraz korcsmáltatás, kényszerfelvásárlás, nyomáskényszer, calcatura, háromnyomásos gazdálkodás, vetésforgó, jobbágytelek, allodium, irtás (irtvány), sessio, possessio, ius gladii, oppidum.

Európai társadalmi és egyéb fogalmak: bojár, kozák, liberum veto, intendáns, paulette adó, jakobinusok, girondisták, „koldusok”, „Dicsőséges forradalom”, „Konvent”, „vasbordájúak”, „kerekefjűek”, abszolút monarchia, merkantilizmus, fiziokratizmus, gallikán egyház, Fronde, devolúciós háborúk, freeholder, leaseholder, yeoman, gentry, presbiteriánus, independens, leveller, digger, Kartéziánus, Landsknecht, államtanács, általános rendi gyűlés, birodalmi gyűlés, birodalmi körzetek (kerületek), birodalmi kancellária, udvari kancellária, bostoni teadélután, Burgundia, cognaci liga, cortes, csillagkamara, dauphin, diggerek, fiziokratizmus, gavallérok, grandok, harmadik rend, hosszú parlament, rövid parlament, lordok háza, merkantilizmus, mesta, opriscsnyina, paulette, rangtáblázat, reuniós kamarák, rokokó, szejm, sztrelecek, thoryk, whigek

Felfedezések, gyarmatosítás, spanyol társadalom: conquistador, fuero, caravella, morisco, maranno, askenázi, szefárd, Potosí, aciento, hacienda,

Vallási fogalmak: szekularizáció, evangélikus, református, unitárius, antitrinitarius, szombatos, eretnek, autodafé, inkvizíció, ágostai hitvallás, helvét hitvallás, confessio, anabaptista, úrvacsora, presbitérium, puritanizmus, ortodox, óhitű, unitus, aposztata, artikularis helyek. Index librorum prohibitorum, Boszorkánypöröly, predestináció, búcsú, anglikán egyház, gallikanizmus, janzenizmus, hugenották, kvékerek, puritanizmus

5. Honnan származnak a főbb kultúrjavak? (pl. paprika, bors, kukorica, selyem, kávé, tea, kakaó)

6. Mikor alapították az Angol Bankot, az Angol és a Holland Kelet-Indiai Társaságot?

7. **Kik voltak** a következő társadalom- és természettudósok, műszaki alkotók, szakírók (mikor éltek – század eleje, közepe vége, – jelentőségük, műveik, alkotásaik)

Hell Máté Kornél, Bod Péter, Hell József Károly, Mikoviny Sámuel, Bolyai János, Bolyai Farkas, Pray György, Vásárhelyi Pál, Bél Mátyás, Beszédes István, Katona István, Kitaibel Pál, Lenhossék Mihály, Fejér György, Döbrentei Gábor, Kriza János, Magda Pál, Horváth Mihály, Toldy Ferenc, Fényes Elek, Kovachich Márton György, Szalay László, Erdélyi János, Berzeviczy Gergely, Tessedik Sámuel, Pethe Ferenc, Nagyváthy János, Herder, Newton, Galilei, Locke, Hobbes, Hume, Montesquieu, Hugo Grotius, Adam Smith, Malthus, Descartes, Bacon, Kant, Hegel, Fulton, Stephenson, Watt

Írók, művészek:

Apáczai Csere János, Károli Gáspár, Alvinczy Péter, Bornemisza Péter, Heltai Gáspár, Sylvester János, Balassi Bálint, Zrínyi Miklós, Bethlen Miklós, Szenci Molnár Albert, Kemény János, Faludi Ferenc, Bessenyei György, Révai Miklós, Dugonics András, Kazinczy Ferenc, Csokonai Vitéz Mihály, Kölcsey Ferenc, Berzsenyi Dániel, Kisfaludy Károly, Vörösmarty Mihály, Apor Péter, Tasso, Shakespeare, Cervantes, Lope de Vega, Calderón, Pascal, Corneille, Racine, Moliere, Milton, J. Swift, Diderot, Voltaire, Rousseau, Lessing, Goethe, Schiller, Byron, Miczkiewicz, El Greco, Palladio, Tiziano, Veronese, Caravaggio, Rubens, Velazquez, Rembrandt, Goya, Bernini, Borromini, Vermeer, Mányoki Ádám, Rózsavölgyi Márk, Esterházy Pál hg., Hillebrandt, Maulbertsch, Markó Károly, Ferenczy István, Barabás Miklós, Pollack Mihály.

Vallás- és egyháztörténet:

Luther, Kálvin, Dávid Ferenc, Melanchthon, Pázmány Péter, Avilai Sz. Teréz, Szalézi Sz. Ferenc, Loyolai Sz. Ignác, Borromei Sz.Károly, Canisius Sz. Péter, Kalazanci Sz. József, Páli Sz. Vince, Néri Sz. Fülöp, B. Las Casas, Matteo Ricci, Xavéri Sz. Ferenc, Lamennais, Montalambert, Münzer Tamás, Zwingli Ulrik

8. Fontosabb **iskolák alapítási ideje, szakterülete és intézmények alapítási éve:**

Bethlen Kollégium (Gyulafehérvári majd nagyenyedi), Nagyszombati Egyetem, Selmecbányai Akadémia, Szarvas, Terézianum, Georgicon, Magyaróvár, Institutum Geometricum

Intézmények, cégek, bankok:

Első Dunai Gőzhajózási Társaság, Pesti Magyar Kereskedelmi Bank, Pesti Hazai Első Takarékpénztár, Óbudai Hajógyár, József Hengermalom, Nemzeti Múzeum, Magyar Tudományos Akadémia, Matica Srbska, Matica Hrvatska, Széchenyi Könyvtár

9. Melyek voltak a jelentősebb **protestáns kollégiumok és líceumok?**

10. **A nem magyar népek kiemelkedő személyiségei** (mikor éltek - század eleje, közepe, vége-, jelentőségük):

František Palacky, Bartolomé Las Casas, Micu-Clein Ince, az erdélyi triász, Samuel Bruckenthal, Tököly Száva, Anton Bernolák, Jan Csaplovics, Vuk Karadzic, Juraj Palkovics, Jan Kollár, Ljudevit Gaj, Vitkovics Mihály, Ivan Kukuljevics, Janko Kral', L. Stúr, Stefan Ludwig Roth, Simon Barnut(iu), Janko Draskovic, Ivan Mazuranic, Csernojevics Arzén, Jan Palarik, Jan Bobula, Avram Iancu, Nicolae Bălcescu,

11. **Mikor éltek** a következő írók (század – eleje, vége) és **legfontosabb műveik címe:**

Apor Péter, Faludi Ferenc, Bessenyei György, Csokonai Vitéz Mihály, Kármán József, Kazinczy Ferenc, Dugonics András, Gvadányi József, Fazekas Mihály, Kisfaludy Károly, Kisfaludy Sándor, Vörösmarty Mihály, Kölcsey Ferenc, Berzsenyi Dániel, Kemény Zsigmond, Arany János.

12. **Mit tud** a következő művészekről (mikor éltek – század, eleje, közepe, vége, fontosabb alkotásaik):

Mányoki Ádám, Rózsavölgyi Márk, Esterházy Pál hg., Hillebrandt, Maulbertsch, Erkel Ferenc, Markó Károly, Ferenczy István, Barabás Miklós, Pollack Mihály, Hild József, Than Mór.

13. **Ki volt?** (mikor élt és hol élt – század eleje, közepe, vége, miről nevezetes)

Kaunitz, Zinzendorf Károly, Sonnenfels, van Swieten, Kollár Ádám, Fellner Jakab, Niczky Kristóf, Haugwitz, Skerlecz Miklós, Vidats István, Ócsai Balogh Péter, Schwartner Márton, Dorfmeister, Padányi Bíró Márton, Tadeusz Kościuszko, Tudor Vladimirescu.

Sully, Richelieu, Mazarin, Colbert, Turgot, Morus Tamás, Egmont gróf, Orániai Vilmos.

14. **Magyarország és Erdély megyéi, kerületei, székei és székhelyeik. Alsó- és felsőmagyarországi bányavárosok neve és helye. A Kárpát-medence hegy- és vízrajza. Vaktérképes feladat!**

15. Melyik évtizedben jelentek meg a következő **újságok** és kik voltak kiemelkedő **szerkesztőik** vagy az újság mögött álló politikusok?

Magyar Hírmondó, Magyar Kurir, Magyar Museum, Tudományos Gyűjtemény, Athaeneum, Jelenkor, Pesti Hírlap, Hasznos mulatságok

16. **Milyen vallásúak voltak, hol éltek Magyarországon a következő etnikumok:**

a szlovákok, a ruszinok, a szlovének (vendek), a németek, erdélyi szászok, szepességi szászok, „svábok”, a románok, a szerbek, a horvátok, a magyarok, örmények.

17. Mettől meddig uralkodtak a következő személyiségek, ill. dinasztiák?

XVI–XVIII. sz-i angol uralkodók, XVI–XVIII. sz-i francia uralkodók, XVI–XVIII. sz-i spanyol uralkodók, XVI–XVIII. sz-i Habsburg uralkodók, Rettenetes I. Szelim, I. Szulejmán, IV. (Rettegett) Iván, a Romanov dinasztia uralomra kerülése, II. Gusztáv Adolf, Krisztina, X. Károly, XI. Károly, XII. Károly, (Nagy) Frigyes Vilmos, I. Frigyes, II. Frigyes Vilmos, II. Frigyes, Báthori István, mint lengyel király, III. Zsigmond, Sobieski János, II. (Erős) Ágost, Leszczyński Szaniszló, III. Ágost, Poniatowski Szaniszló

18. Az európai és magyar háborúk főbb csatái a XVI–XIX. században, békekötések és a helyszínek topográfiai ismerete:

a németalföldi szabadságharc főbb eseményei, a német parasztháború, a schmalkaldeni háború, a harmincéves háború, az északi háborúk, a holland-angol-francia háborúk, a spanyol és az osztrák örökösödési háború, a hétéves háború Európában és a gyarmatokon, az angol és francia forradalmak főbb eseményei, csatái, az amerikai függetlenségi harc főbb eseményei, a Napóleoni háborúk főbb eseményei, 1543-44-es török hadjárat főbb foglalása, 1552-es török hadjárat főbb foglalásai, 1566-os török hadjárat főbb foglalásai, a tizenötéves háború főbb történései (csaták és várostromok), 1660, Várad eleste, 1663, Érsekújvár eleste, Zrínyi téli hadjárata, Bécs ostromai, a török alóli felszabadító háború főbb eseményei (Buda, Nagyharsány, Szalánkemény, Zenta) Karlócai Béke, Pozsareváci Béke.

19. A korstílusok jellemző építészeti, képzőművészeti vonásai /manierizmus, barokk, rokokó, klasszicizmus, romantika/ + 3-3 európai és magyarországi emlékü, ill. alkotó ismerete.

20. Forrásismeret (lásd a kötelező forrásoknál és tv. cikkelyeknél)

Brodarics István: A mohácsi csata igaz leírása. [több kiadás]

Magyar történeti szöveggyűjtemény. Szerk. Sinkovics István. Bp., 1968. I–II. köt.-ből:

Melanchthon Fülöp levele Nádasdy Tamáshoz 31–32

Forgách Ferenc György barát meggyilkolásáról 75–79

Az erdélyi országgyűlés határozatai a vallásszabadságról 106–108

Drinápolyi béke 140–152

A speyeri egyezmény 160–169

A Bocskaihoz csatlakozott rendek kiáltványa

Bécsi–zsitvatoroki békék 348–361, 367–371

Bocskai végrendelete 372–383

Bethlen G. politikai végrendelete

Nikolsburgi béke 447–455

Linzi béke

az 1647.évi tv-k

Az 1687.évi tv-k

Karlócai béke 690–700

Diploma Leopoldinum 733–741

Szatmári béke 862–873

Az 1723 I–III tc. 897–901

Kaunitz előterjesztése 966–968

Mária Terézia úrbéri rendelete

Ratio Educationis

II. József jobbágyrendelete.

Magyarország története a 19. században. Szöveggyűjtemény. Szerk. Pajkossy Gábor. Bp., 2003.

Az alábbi törvénycikkek: 1791:14,16,26; 1805:4; 1808:8; 1827:11; 1836:3; 1844:2,4,5

Zrínyi Miklós: Ne bánts a magyart! Az török áfium ellen való orvosság...